

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.11.22>

УДК 378(477)

О. Ю. Бобровська,

д. держ. упр., професор, професор кафедри економіки та економічної безпеки, Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2174-9040>

О. І. Бобровський,

д. філос. з публічного управління та адміністрування, старший викладач кафедри економіки,

Херсонський навчально-науковий інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Херсон

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7395-7477>

**УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З
ВИЩОЮ ЕКОНОМІЧНОЮ ОСВІТОЮ ЯК ВЕКТОР ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНО-КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ**

О. Bobrovska,

*Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Professor of the
Department of Economics and Social and Economic Security,*

University of Customs and Finance

О. Bobrovskyi,

PhD in Public Management and Administration,

*Lecturer of the Department of Economics, Kherson Educational and Scientific
Institute of the National University of Shipbuilding them Admiral Makarov*

**IMPROVING PRACTICAL TRAINING OF SPECIALISTS WITH
HIGHER ECONOMIC EDUCATION AS A VECTOR FOR FORMING THE
PROFESSIONAL AND QUALIFICATION POTENTIAL FOR ECONOMIC
RECOVERY**

У статті здійснено порівняльний аналіз змісту, складу і технологій підготовки фахівців з вищою економічною освітою та змісту практичних економічних завдань і процесів економічного управління, які вирішуються в економічних підрозділах суб'єктів господарювання. Визначено недостатній рівень їх акумуляції, збалансованості, упорядкованості і об'єднання для набуття практичних компетенцій, вмінь і навичок майбутніми фахівцями, що навчаються в університетах. Доведена необхідність удосконалення механізму і підходів для інтенсивного опанування і накопичення інтелектуально-знаннєвого і професійно-кваліфікаційного потенціалу фахівців з вищою економічною освітою для його активної участі в процесах відновлення і зміцнення економіки країни в повоєнний період. Запропонована концепція одночасної теоретико-методологічної і практичної підготовки фахівців шляхом створення нової інституційної форми організації творчої співпраці і партнерства закладів вищої освіти та суб'єктів господарювання. Запропоновано методологічний підхід до удосконалення моделі організації практичного навчання фахівців з вищою освітою за умови формування і побудови творчої співпраці і партнерства закладів вищої освіти та суб'єктів господарювання. Показано можливості розвитку дуальної освіти і підвищення кваліфікації фахівців з вищою економічною освітою, які працюють на підприємствах, і викладачів закладів вищої освіти. Визначено напрями актуалізації і зміст творчої співпраці, взаємного розвитку і спільної відповідальності закладів вищої освіти і суб'єктів господарювання за нарощення професійно-кваліфікаційного потенціалу економіки країни.

The study carried out a comparative analysis of the content, composition and technologies of training specialists with higher economic education and the content of practical economic tasks and processes of economic management, which are solved in economic divisions of business entities. The insufficient level of their accumulation, balance, orderliness and unification for the acquisition of practical competencies, skills and abilities by future specialists studying at

universities was determined. The need to improve the mechanism and approaches for intensive mastering and accumulation of intellectual, knowledge and professional and qualification potential of specialists with higher economic education for their active participation in the processes of restoration and strengthening of the country's economy in the post-war period was proven. The concept of simultaneous theoretical, methodological and practical training of specialists by creating a new institutional form of organizing creative cooperation and partnership between higher education institutions and business entities was proposed. A methodological approach to improving the model of organizing practical training for specialists with higher education is proposed, provided that creative cooperation and partnership between higher education institutions and business entities are formed and built. The structure of the process of substantiation, formation and implementation of measures for organizing a system of partnership and creative cooperation between higher education institutions and business entities is outlined. The possibilities of developing dual education and advanced training for specialists with higher economic education working at enterprises and teachers of higher education institutions are shown. The directions of actualization and the content of creative cooperation, mutual development and joint responsibility of higher education institutions and business entities for increasing the professional and qualification potential of the country's economy are determined.

Ключові слова: економіка знань, професійно-кваліфікаційний потенціал, вища освіта, компетенції, випускники, заклади вищої освіти, проблеми формування, модель організації, дуальна освіта, можливості, якість, суб'єкти господарювання.

Keywords: knowledge economy, professional and qualification potential, higher education, competencies, graduates, higher education institutions, problems of formation, organizational model, dual education, opportunities, quality, business entities.

Постановка проблеми у загальному вигляді. З огляду на сучасний стан економіки України і необхідність пошуку шляхів його покращення виникає питання підвищення якості підготовки фахівців з вищою освітою зі спеціальності С1 «Економіка» та інших спеціальностей економічного й управлінського напрямів. Від економічної свідомості, грамотності, раціонального й ефективного застосування всіх видів ресурсів залежить стан і рівень життя українців. Підвищення якості життя і забезпечення процесів виходу з критичного стану суспільства в багатьох випадках залежить від науково-технічного прогресу, який базується на активному застосуванні інновацій й управлінні процесами використання отриманих результатів.

На сьогодні в Україні існує багато проблем, які можуть бути вирішені завдяки формуванню і перебігу отримання результатів процесів науково-технічного розвитку. Впровадження інновацій, перебудова економічних відносин і створення нових форм більш розвинутої економічної і соціальної взаємодії в економіці та інших сферах функціонування суспільства стають пріоритетними заходами відновлення народного господарства країни. Активні зрушення в цьому напрямі стають можливими за наявності в країні висококваліфікованих фахівців, передусім управлінських і економічних професій. Однак результати їхньої діяльності залежать від економічного вибору й обґрунтування заходів відновлення і впровадження інноваційних підходів і необхідності якомога швидкої адаптації закладів вищої освіти (далі – ЗВО) до підготовки фахівців нової формації, здатних до вирішення завдань відновлення економіки країни і створення необхідних умов для позитивних змін, що вимагає відповідних кроків стосовно модернізації системи вищої освіти для її орієнтації на потреби післявоєнної економіки. Особливої уваги потребує практичне навчання студентів для їхнього швидкого включення в процеси відновлення одночасно із методологічним і методичним навчанням. Необхідним є також створення гібридного економічного середовища. Вирішення цієї проблеми сприятиме удосконаленню процесів здійснення практичного навчання з теоретичною підготовкою фахівців вищого рівня,

здатних до виконання службових обов'язків на всіх професійних посадах одразу після закінчення ЗВО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про важливість економіки знань та її ролі в суспільстві у своїх працях зазначали Д. Белл, Е. Тофлер, Дж.К. Гелбрейт та їхні послідовники, які визначали знання як основу постіндустріального суспільства. В Україні роль і місце вищої освіти досліджували Ф. Альтбах, Л. Антонюк, В. Андрущенко, С. Бебко, Х. де Віта, Н. Губерська, В. Іноземцев, І. Каленюк, Г. Калінічева, О. Кукліна, В. Кремень, В. Луговий, С. Марджінсон, Ю. Мазур, С. Палій, Дж. Найт, С. Тарасенко, Д. Сакс, В. Сафонов, В. Сацик, Ф. Фукуяму, Н. Холявко та ін. [1–7]. Але світ інтенсивно змінюється, і численні традиційні методи навчання та їх зміст потребують своєчасного творчого перегляду й оновлення. В Україні існує багато науково-методичних праць з організації і функціонування вищої освіти. Зокрема, розглядається функціонування ЗВО, організація освітнього процесу у т. ч. проведення практичних занять для опанування і творчої реалізації набутих економічних знань. Але їх реалізація базується переважно на умовах вивчення стабільних процесів і стандартних методах вирішення завдань, у той час як умови, стан і рівень суспільного розвитку суттєво змінюються. Це потребує гармонізації практичних навичок випускників ЗВО з потребами виробництва, створення умов відповідності нароснуваного професійно-кваліфікаційного потенціалу і накопичення його обсягів для забезпечення потреб народного господарства. Це змотивовує до подальших досліджень у цьому напрямі.

Постановка завдання: пошук і обґрунтування шляху підвищення ефективності практичного навчання майбутніх фахівців з вищою економічною освітою із забезпеченням якості надання теоретичних, методичних інформаційних, аналітичних знань й одночасно з опануванням технологій їх практичного застосування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із пріоритетних напрямів повоєнного відновлення України і створення умов для її розвитку є

модернізація системи вищої освіти. Вона визначена ключовим економічним ресурсом виходу із критичного стану країни і розглядається як рівень професійних знань, впроваджуваних інновацій, нових організаційних форм діяльності з розвитком управління вищою освітою. Важливим завданням ефективної модернізації обрано підготовку фахівців, які мають сучасні знання, здатні запроваджувати інноваційні економічні функції і завдання, вирішувати проблеми відновлення економіки країни, активно опановувати і впроваджувати її знаннєву ідеологію в розвиток діяльнісних систем, розвивати економіку знань і активно використовувати знання, як джерело інноваційного зростання країни. Це потребує підвищення в цих процесах ролі фахівців з вищою економічною освітою, які володіють відповідними методами та інформаційно-комунікативними технологіями соціально-економічних процесів.

Здійснювана сьогодні організаційна реформа і модернізація системи вищої освіти спрямовується на зниження кількості ЗВО шляхом їх об'єднання, поглиблення контролю за змістом методичних засад побудови навчальних процесів, обґрунтування і коригування їх видів, визначення кількості і видів спеціальностей і спеціалізацій, контроль якості розробки освітньо-професійних програм та інших організаційних заходів. Але шляхи зміцнення і розвитку продуктивних зв'язків із роботодавцями, об'єднання зусиль їх спільної діяльності в напрямі підготовки фахівців як окремого творчого розвитку в цьому напрямі, чітко не визначаються. Це спонукає до виокремлення проблеми і розробки шляхів її подолання, як соціально-економічного, науково-технічного прогресивного заходу, який потребує найскорішого впровадження.

Підготовка фахівців нової формації для створення нових економічних здобутків у країні, обґрунтування впроваджуваних модернізаційних науково-технологічних і соціальних процесів, будуємих на основі інтенсивного запровадження досліджень сукупності знань різних наук, потребує інноваційних підходів до побудови навчальних процесів спільно з їх

практичним компонентом. Необхідним стає більш чітка ідентифікація надаваних науково-методологічних знань та їх поглиблення зі складовими елементами організації і технологій практичної діяльності.

Окреслення наявних умов з урахуванням обставин, які не сприяють поглибленню професійної підготовки і спрямованості на практичну підготовку фахівців, залежить від прямої участі майбутніх роботодавців у цьому процесі. Сьогодні в Україні існує стійка відокремленість роботодавців від діяльності ЗВО. Від молодих фахівців роботодавці чекають не тільки інноваційних професійних знань, а й стратегічного сучасного мислення в пошуку резервів підвищення ефективності власної діяльності, володіння практичними навичками і вміннями налаштовування активної участі в управлінні процесами власного розвитку. Водночас участь роботодавців у практичній підготовці фахівців практично відсутня. Саме ця причина стає головною проблемою. Участь роботодавців у процесі навчання студентів дасть змогу отримати високопрофесійних фахівців одразу після закінчення ЗВО. Запровадження активних методів практичного навчання одночасно із набуттям студентами теоретичних знань і навичок поглибить партнерство і творчу співпрацю ЗВО і підприємств. Дослідження такого консенсусу сприятиме активізації створення знаннєво-інноваційного професійно-кваліфікаційного потенціалу суспільства і створить умови для формування економіки знань.

Для швидких і якісних змін у практичному навчанні студентів, набуття ними першого практичного досвіду на робочих місцях у період теоретичного навчання в Україні вже існують конкретні можливості. Сьогодні країна має значний прогрес у цифровізації суспільства, тренд цифрової трансформації захоплює всі ніші й масштаби процесів життєдіяльності. Розвиваються нові форми організації робіт у режимі онлайндіяльності, з'явилась низка професійних посад і робіт, виконуваних на далекій відстані від головних підприємств, застосовується новий електронний підхід для проведення короткострокового опанування нематеріальних робіт, формується масштабна мережа опанування навичок до робіт через мобільні і сенсорні мережі, що

створює нові передумови інтегрованого розвитку галузей і суб'єктів господарювання на територіях. Існуюча реальна віртуальність навколишнього світу мотивує до поглиблення змісту відповідних змін у системі вищої освіти. У процесі організаційної модернізації структур ЗВО інноватизуються процеси навчання, переглядаються і доповнюються спеціалізації фахових спеціальностей, здійснюються заходи з поглиблення наукових складників теоретичного навчання, оновлюється рівень організації навчальних процесів, підвищується їх гнучкість, координація і контроль якості, інформатизації та цифровізації. Але при цьому процеси практичного навчання залишаються незмінними, що не сприяє швидкому набуттю фахових практичних навичок.

Стійка віддаленість навчальних процесів від діяльності суб'єктів господарювання сьогодні є перешкодою для активного підвищення якості підготовки фахівців, перешкоджає швидкій реалізації опанованих знань, розвитку стратегічного мислення в їх продуктивну реалізацію. В умовах кризового стану економіки це особливо стосується фахівців з вищою економічною освітою, досвід яких супроводжує й обґрунтовує всі процеси і шляхи відновлення країни, формує нові економічні відносини і пришвидшує зростання процесів економіки знань.

Аналіз сучасного стану організації практичного навчання студентів показує, що цей процес здійснюється за чітко визначеною послідовністю і змістом. Види практичного навчання та їх характеристики подані в освітньо-професійних програмах і навчально-методичних комплексах дисциплін за опановуваними спеціальностями і відповідними спеціалізаціями. Час формування практичних умінь і навичок досить великий і становить 40–50 % від загального навчального навантаження студентів. Видами практики в навчальному процесі ЗВО для студентів-бакалаврів обрані – ознайомча, виробнича і переддипломна практика, а для магістрів – переддипломна практика. Практичні заняття передбачаються за темами професійно орієнтованих дисциплін. Їх зміст, необхідність і корисність обговорюється з

викладачами. Виконуються розрахункові й аналітичні завдання, аналізуються кейси, розглядаються випадки у професійній діяльності із застосуванням активних методів. Але предметний зміст практичних занять не завжди відображає реальні процеси діяльності суб'єктів господарювання і, скоріше, є творчими й методичними здобутками інтелекту і майстерності викладачів.

Підвищення ефективності результатів навчання до рівня можливостей зарахування випускників одразу після закінчення ЗВО на робочі місця відповідної спеціалізації потребує більш тісної творчої співпраці і соціального партнерства ЗВО та суб'єктів господарювання. Реально існуючою формою співпраці ЗВО і підприємств у процесі безпосередньої практичної підготовки фахівців сьогодні є в основному переддипломна практика студентів, яка проходить у більшості випадків формально. Програми переддипломних практик недостатньо ідентифікуються з практичним навчанням. Їх зміст спрямовується на збір інформаційно-аналітичних матеріалів, необхідних для виконання магістерських робіт, а не на реальну участь студентів у розробці професійних економічних завдань підприємств й оцінку результатів їх реалізації, хоча і мають місце одиничні епізоди праці студентів на робочих місцях. Недостатньою є і участь представників суб'єктів господарювання в розробці освітньо-професійних програм підготовки фахівців. Вона зводиться до їх узагальненого рецензування керівниками економічних підрозділів суб'єктів господарювання. Дії керівників практики від підприємств зосереджуються на видачі інформаційних та аналітичних матеріалів. Отже, програма проходження практики передбачає розробку кваліфікаційних робіт здобувачів, певний час перебування студентів на практиці, підписання звітів, наданні рецензій про проходження практики з формальною оцінкою її результатів. Поведінка керівників практики від підприємств зрозуміла, оскільки вони не мають матеріальної вмотивованості витрачання свого вільного часу для керівництва практикою, крім того, такі обов'язки відсутні в їх посадових інструкціях. Тобто переддипломна практика практично не

спрямовується на підвищення професійних компетенцій, а продовжує мати переважно ознайомчий характер. Така організація практичного спілкування представників суб'єктів господарювання зі студентами створює професійно-кваліфікаційний дисбаланс між працюючими фахівцями і їх майбутніми колегами, не сприяє працевлаштуванню випускників за спеціальністю одразу після закінчення ЗВО. Це засвідчує про необхідність суттєвого укріплення зв'язків ЗВО із майбутніми роботодавцями як творчими партнерами щодо вирішення проблеми підвищення якості підготовки фахівців, які після закінчення ЗВО вже можуть мати певний практичний досвід.

Поглиблення практичного навчання і застосування еволюційних форм і методів пізнання повинні передбачати всеохопне і комплексне бачення реальних наслідків взаємного перетину знань різних наук, в практичній діяльності суб'єктів господарювання, чинників і факторів, які впливають на вибір економічних рішень. Важливим є врахування умов, які інтегрують ці знання у процеси управління діяльністю у внутрішньому і зовнішньому середовищі, спрямовуються на гарантований очікуваний результат. Необхідним є систематизація теоретичного і практичного взаємозв'язку використовуваних знань, поглиблення їх міждисциплінарних зв'язків, збагачення їх багатосторонності і багатоаспектності, своєчасне бачення необхідності оновлення існуючих типів відносин і методів діяльності. У практиці ці аспекти потребують чіткого відображення їх у змісті вирішуваних практичних завдань, при опануванні нових практичних навичок професійної діяльності сьогодення і пошуку відповідних умов застосування і постійного поглиблення. На таких умовах формується зміст смартосвіти, яку прагнуть використовувати навчальні заклади, а їх процеси потребують реальної і тісної співпраці, кооперації, творчого партнерства ЗВО і суб'єктів господарювання, побудови спільного інноваційного середовища підготовки майбутніх фахівців. Але поки існуюча система соціального партнерства і співпраці ЗВО та бізнесу показує її безсистемність і недостатню спрямованість на участь у підготовці фахівців, що обмежує умови

працевлаштування останніх на самостійні робочі місця за обраною спеціальністю. Корпоративна соціальна відповідальність суспільства за вирішення цієї проблеми слабка, хоча і декларується публічно. Існуючі соціальні договори співпраці з ЗВО наряду не спрямовані на високу якість проходження практичного навчання в період практик. Здебільшого вони мають формальний, неконтрольований і безвідповідальний характер, а отже точкову результативність. Водночас у суспільстві з'являються широко рекламовані короткострокові курси з перенавчання і набуття нових професійних знань, віддалених від конкретних потреб підприємств.

На сучасному етапі напрями своєчасного ознайомлення й опанування новітніми технологіями та інфраструктурою для інтенсивного навчання широко пропонуються компаніями бізнесу. Так, наприклад, ТОВ «Хуавей Україна», постачальник інфраструктури інформаційних і комунікаційних технологій, а також інтелектуальних пристроїв, окрім основних видів діяльності, широко рекламує проведення короткострокових курсів (тренінгів) для викладачів провідних університетів України з опанування теоретичних знань за напрямками: 5G, хмарні сервіси (Cloud Service), зберігання даних (Storage), штучний інтелект (AI), інтернет речей (IoT), мережеві технології (Datacom), великі дані (Big Data), WLAN, інформаційна безпека (Security), інтелектуальні обчислення (Intelligent Computing) та ін. [8].

Але ці знання не будуть швидко застосованими і корисними без глибокого теоретико-практичного балансу знань, сформованих технологій і практичних процесів діяльності на підприємствах, які вже працюють не один десяток років і побудовані на обґрунтованих стандартах випуску реальної продукцію чи надання послуг. Наявні методичні і практичні здобутки потребують глибокого аналізу, методичної сумісності з очікуваними здобутками сучасного вибору для тих, хто стає основою для інноваційних звершень. Тому «точкове» ознайомлення повинно бути тісно погодженим із практичними сферами застосування, саме тоді вони будуть реалізовуватись із найвищою цінністю навчання.

Необхідність вирішення проблеми підготовки фахівців для своєчасного задоволення існуючих потреб суспільства за певними професіями декларується вже не один десяток років, але від працюючого бізнесу, крім необґрунтованої критики роботи ЗВО і повної відстороненості від вирішення цієї проблеми в державі, ніяких кроків у цьому напрямі не було здійснено. Сьогоднішні темпи розвитку інформаційно-комунікативних процесів і комп'ютеризації діяльності та розвитку штучного інтелекту в суспільному житті суттєво підвищують можливості вирішення цієї проблеми.

Сьогодні з'явилися нові реальні можливості щодо модернізації процесів організації професійної праці на підприємствах і в організаціях з їх технічним інструментальним оснащенням на базі нових і додаткових платформ, інтелектуальних тьюторів, віртуальних систем із застосуванням хмарних технологій. Віртуальна епоха створила великі можливості для оптимізації процесів практичного навчання студентів одночасно з процесами опанування науково-теоретичних і методологічних професійних знань за обраною спеціальністю і спеціалізацією. Організаційною формою такого навчання майбутніх економістів у ЗВО пропонується створення нової інституційної структури – віртуального Департаменту практичного навчання майбутніх фахівців економічної спрямованості при випускаючих кафедрах закладів вищої освіти (далі – Департамент практичного навчання). Як нова організаційна форма співпраці ЗВО і суб'єктів господарювання її доцільно створити в межах творчих партнерських відносин і співпраці на основі наявної правової бази. Доцільно започаткувати нові партнерські відносини і взаємні обов'язки стосовно здійснення професійних консультацій і розробки освітньо-професійних програм, спільного вирішення фахових практичних завдань, їх реалізації, творчих обговорень методичних, інформаційно-аналітичних, організаційних та інших питань і заходів, які становлять взаємний професійний інтерес. Поради професіоналів практиків можуть стосуватися не тільки методів вирішення практичних економічних завдань відповідно до проблем часу, а й вибору тематики актуальних студентських

досліджень проблем економічного розвитку підприємств галузі, необхідного інноваційного удосконалення процесів діяльності з економічного обслуговування виробничих операційних управлінських та інших процесів сучасного етапу і найближчого майбутнього.

У віртуальному просторі Департаменту практичного навчання викладачі і науковці ЗВО можуть брати активну участь у процесах організації дуальної освіти й підвищенні кваліфікації, водночас ознайомлюватись з новим практичним досвідом суб'єктів господарювання. Тим самим формується і новий імпульс до вибору тематики науково-дослідних робіт ЗВО спільних із підприємствами.

У складі наголошених завдань організованої віртуальної структури практичного навчання повинні бути вирішеними: питання створення концепції спільної діяльності, функції і процеси її побудови, взаємні обов'язки, права і відповідальність учасників щодо отримання спільного результату забезпечення високого рівня опанування випускниками ЗВО конкретними практичними компетенціями.

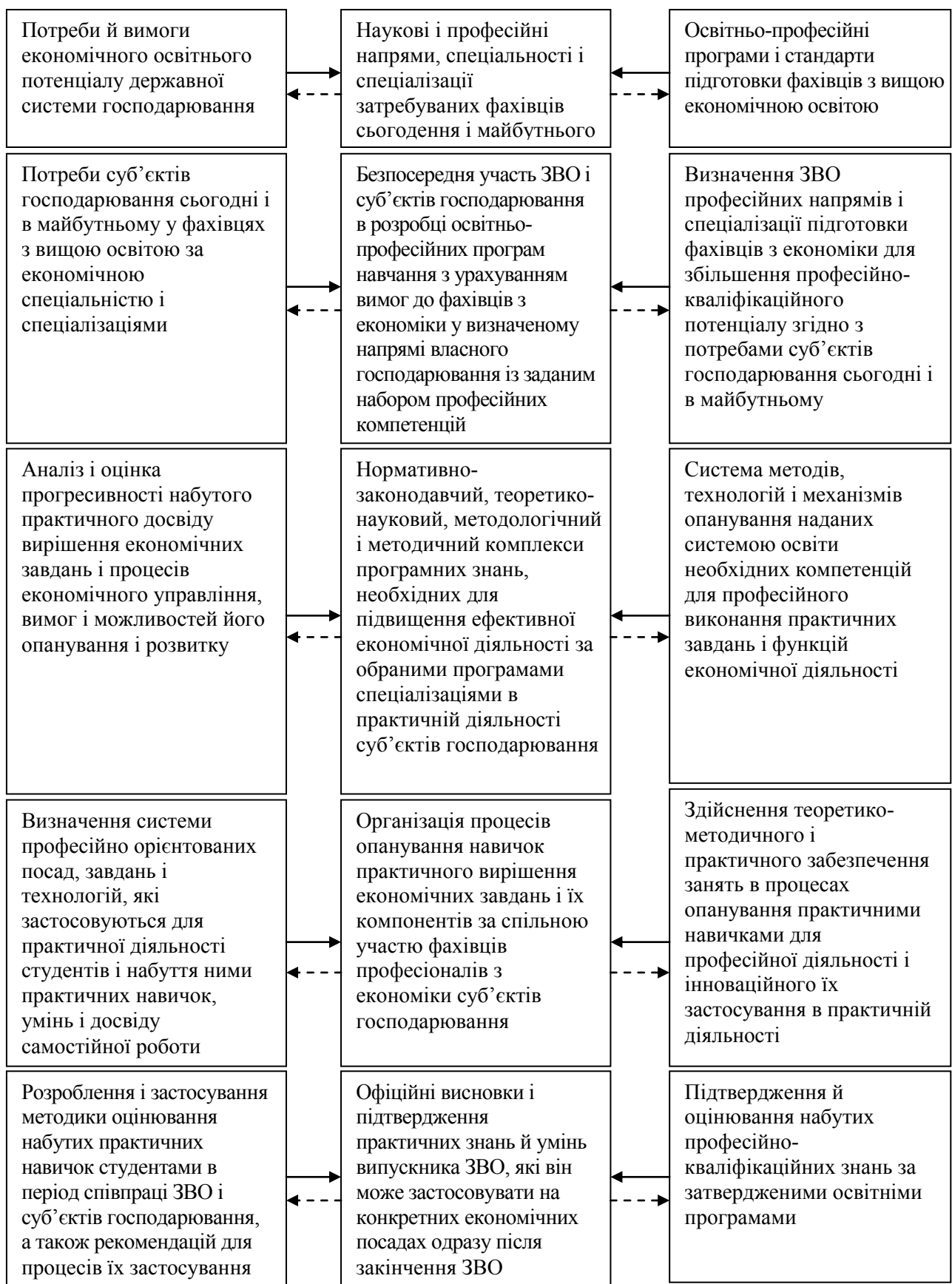
Віртуальні робочі місця Департаменту для виконання практичних завдань у період підготовки майбутніх фахівців повинні передбачати виконання якомога ширшого переліку практичних занять за низкою економічних спеціалізацій; допомагати в набутті інтегрованих компетенцій мають професіонали практики, викладачі і науковці ЗВО. При цьому формується спільна відповідальність за результати практичного навчання й опанування сукупності операцій у структурі управлінських економічних процесів. Практичний зміст, масштаби й архітектуру процесів навчання, а також діапазон діяльності віртуального Департаменту доцільно спрямувати на набуття сучасних практичних умінь і навичок професійної діяльності за низкою спеціалізацій підготовки фахівців. Ці умови повинні створюватися випусковими кафедрами спільно із соціальними партнерами – суб'єктами господарювання з використанням трансдисциплінарного підходу, спрямованого на опанування сукупності економічних знань по значній

кількості фахових навчальних дисциплін з економіки, зміст яких використовується для реалізації результатів економічних процесів на практиці.

Застосування наукових знань і реалізації результатів системи економічних наук можна проілюструвати на прикладі моделі співпраці ЗВО із суб'єктами господарювання з урахуванням низки економічних спеціалізацій і практичних навичок для одночасного опанування студентами специфіки їх практичного застосування (рис. 1). Це сприятиме формуванню у партнерів нових способів економічного мислення, появи нових поглядів стосовно комбінування і послідовності здійснення технологічних та організаційних операцій економічної діяльності, їх реалізації в інформаційному полі господарських комунікацій.

При застосуванні запропонованої моделі зміст професійно орієнтованих дисциплін стане максимально наближеним до практичної технології їх використання і глибше відображатиме їх зв'язки з іншими дисциплінами в напрямі міждисциплінарного узагальнення. Так, для посади економіста з планування (стратегічного, поточного, тактичного, оперативного, цільового і програмного) потрібні знання зі статистики, обліку, аналізу, економіки праці, фінансової діяльності, інформаційних технологій і процесів вирішення завдань. Усі ці знання дозволять визначити можливості стійкого зростання і резерви щодо виконуваної роботи. У її складі можуть бути технології підвищення, обґрунтованості, якості і швидкості здійснення планових розрахунків та оцінювання результатів і своєчасного удосконалення нормативної бази – норм витрат усіх видів ресурсів.

Практичне навчання студентів у віртуальному підрозділі дозволить ЗВО активніше застосовувати сучасні інноваційні знання, новітні технології та інфраструктури, швидше визначати критично значущі складники економічних процесів, протистояти їх небажаним змінам, одночасно й узгоджено використовувати сукупність наукових знань, поглиблювати досвід їх застосування під час вирішення економічних завдань.

Рис. 1. Модель організації практичного навчання фахівців з вищою освітою за умови формування і побудови творчої співпраці і партнерства ЗВО та суб'єктів господарювання

Джерело: складено автором

Інформаційно-аналітичне забезпечення економічної діяльності функціонування Департаменту може створити гібридне середовище для вирішення економічних завдань, оскільки в ньому будуть міститися дані стосовно того, що було, є, очікується, буде, стосовно певного часу дій, а у ЗВО збільшиться можливість гарантування роботодавцям належного рівня практичної підготовки майбутніх фахівців. Модель процесу практичного навчання студентів ЗВО, як майбутніх фахівців спеціальності «економіка», наведеної на рис. 1 і в табл. 1, будується з дотриманням принципів:

- поєднання і поглиблення фахових знань із практичними засобами їх використання;
- організаційна гнучкість і розвиток процесів опанування нових знань та їх застосування;
- застосування найсучасніших методів опанування нових знань та їх практичного використання у професійній діяльності інформаційного суспільства, забезпечення сумісності і гнучкості в їх використанні;
- поглиблення творчої співпраці партнерів (системи вищої освіти, практиків з бізнесу і влади) у формуванні опанування системи знань в суспільстві для створення «економіки знань»;
- підвищення спільної корпоративної відповідальності ЗВО і суб'єктів господарювання за стан професійно-кваліфікаційного потенціалу розвитку країни, зростання конкурентоспроможності випускників ЗВО для забезпечення потреб національної економіки у внутрішньому і зовнішньому середовищі.

Структура процесу обґрунтування, формування і реалізації заходів щодо організації системи партнерства і творчої співпраці ЗВО та суб'єктів господарювання наведена в табл. 1.

**Таблиця 1. Процес обґрунтування, формування і реалізації заходів
щодо організації системи партнерства і творчої співпраці ЗВО
та суб'єктів господарювання**

Етап	Зміст
Пошуково-підготовчий	Ухвалення спільного рішення про створення і реалізацію партнерських відносин і співпраці ЗВО та суб'єкта господарювання в напрямі спільної економічної підготовки майбутніх фахівців за обраною професією і спеціалізацією шляхом побудови й функціонування нового віртуального інституційного підрозділу з формування професійно-кваліфікаційного потенціалу
Інформаційно-аналітичний і прогнозний	Концептуалізація цілі, змісту і завдань спільної творчої співпраці. Аналіз структури і змісту навчальних процесів у порівнянні із сутністю, змістом, структурою і спрямованістю результатів фактично виконуваних економічних завдань й економічного управління сьогодні і в майбутньому, встановленні періоду адаптації випускників ЗВО до головних практичних завдань на економічних посадах. Забезпечення ресурсної бази практичного навчання та умов її розвитку. Розробка контенту співпраці
Стратегічно-цільовий і нормативно-забезпечувальний	Формулювання умов створення інституційного підрозділу співпраці і партнерства. Розробка програми і плану спільної діяльності, визначення власних і спільних завдань учасників, окремих і спільних заходів, прав і відповідальності учасників, визначення комунікативних заходів і комунікативно-інформаційної взаємодії. Розробка інституційних засад формування і функціонування операційного підрозділу з віртуальною платформою
Організаційно-технологічний	Розробка штатно-посадової структури підрозділу за переліком економічних спеціалізацій, визначення категорій посад, на яких будуть виконуватись практичні завдання, і перелік закріплених за ними завдань і функцій; визначення складу необхідних нормативно-методичних джерел та аналітичної інформації, переліку органів влади на галузевому, державному й регіональному рівнях, порталів і каналів пошуку інновацій нормативно-законодавчих даних, необхідних для врахування у процесах ухвалення рішень для успішного господарювання
Оперативно-операційний	Розробка переліку і змісту знань, необхідних для виконання завдань на робочих місцях, визначення спеціалізації працівників і консультантів. Встановлення переліку критеріїв очікуваних результатів і складу документів, які можуть підтвердити результати самостійного вирішення завдань із переліком їх управлінських впливів
Заключний	Методи аналізу, оцінювання й оформлення документів про ступінь опанування студентами практичних навичок на імітаційних робочих місцях. Формування документа, який підтверджує рівень набутих практичних навичок, оцінювання якості підготовки і рекомендації для працевлаштування випускників

Джерело: складено автором

Водночас при побудові партнерських відносин ЗВО і суб'єктів господарювання внаслідок організації спільної діяльності Департаменту з

практичної підготовки виникають певні, поки недостатньо опрацьовані проблеми щодо матеріального заохочення виконавців з підприємств, які будуть задіяні у процесах безпосередньої співпраці. ЗВО можуть оплачувати участь фахівців-практиків у проведенні занять практичного навчання студентів погодинно, але оплата викладачів ЗВО без наукового ступеня і вченого звання нижча, ніж оплата фахівців-практиків підприємств, що не буде стимулювати їх матеріальну зацікавленість. Очевидно в заходах організації створення віртуального Департаменту практичного навчання слід передбачити винагороду викладачів-практиків з боку самих підприємств, розуміючи появу нових можливостей і переваг, які з'являться у самих підприємств при налагодженні такої співпраці, а саме з'являться можливості для розвитку дуальної освіти для своїх представників, підвищення кваліфікації працівників певних спеціалізацій, можливості реалізації творчих завдань спільно з викладачами ЗВО, спілкування й обговорення проблемних питань ринкової економіки, які є спільними для учасників практичного навчання.

З відображенням необхідності дотримання цих умов у посадових інструкціях або планах роботи фахівців для викладачів ЗВО також з'являються нові можливості своєчасного набуття інформації про потреби суб'єктів господарювання, професійної спеціалізації праці завдяки користуванню єдиною базою інформаційних даних. Результати пошуку і аналізу нової інформації вони зможуть напряму і оперативно впроваджувати в робочі (навчальні) процеси для поглиблення знаннєвого інтелектуального капіталу. Такі результати спільної праці професіоналів, колег, однодумців і фахівців, які розуміють складності сьогоденного відновлення економічної системи країни підвищують їх внесок у вирішення проблем відновлення країни.

Висновки. Підсумовуючи результати дослідження, слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку інформаційно-комунікативних технологій, можливостей отримання освіти в режимі онлайн, застосування нової форми і взаємодії ЗВО і суб'єктів господарювання вже існують реальні умови для спільної підготовки фахівців вищого рівня, здатних до практичного

виконання службових обов'язків на всіх професійних посадах, за отриманою спеціальністю і її спеціалізацій одразу після закінчення ЗВО.

Шлях до підвищення самостійності й забезпечення якості виконання спеціальних фахових функцій і завдань випускниками ЗВО слід розглядати з позиції дієвого кроку раціоналізації організаційної і змістовної побудови практичного навчання студентів, одночасно з набуттям ними сучасних теоретико-методологічних фахових знань. До цього процесу слід залучити потенційних роботодавців шляхом удосконалення організації творчої співпраці і партнерства в напрямі підвищення й обміну знаннями, підвищення розумових здатностей тих, хто навчається і навчає, що створить умови нарощення і розвитку професійного потенціалу й активізації його використання у відновленні та розбудові економіки країни.

Для створення умов підвищення рівня практичної підготовки фахівців з вищою економічною освітою пропонується організація при випускових кафедрах віртуальної інституційної структури – Департаменту практичного навчання, діяльність якого буде спрямована на проведення практичних занять у студентів, виконання ними курсових і дипломних робіт, залучення до виконання реальних завдань фахівців відповідних економічних підрозділів суб'єктів господарювання на професійних посадах майбутньої спеціалізації. Це формує основи для запровадження дуальної освіти, тісного взаємозв'язку процесів поглиблення теоретичних знань з процесами їх безпосереднього застосування, інноватизації і розширення професійного середовища навчальної та практичної діяльності. З'являються можливості будувати процеси практичного професійного навчання на прикладах реальних ситуацій процесів діяльності суб'єктів господарювання в їх динаміці до попереднього стану, своєчасно передбачати зміни у змісті і структурі теоретичного навчального навантаження та переорієнтації організації його здійснення за новими організаційними схемами.

Рівень теоретико-методологічної, наукової і практичної підготовки фахівців та їх здатності до реалізації набутої професійної кваліфікації і

навичок самостійно виконувати практичні професійні завдання повинен підтверджуватись оцінкою результатів практичного навчання, організація якого є результатом творчої співпраці і партнерства випускових кафедр ЗВО та суб'єктів господарювання і повинен зараховуватися як практичний досвід.

Створення нової організаційної форми практичного навчання студентів з вищою освітою зі спеціальності С1 «Економіка» та інших спеціальностей економічного й управлінського напрямів буде впливати на розвиток культури творчої співпраці, соціального партнерства і тісної взаємодії ЗВО та суб'єктів господарювання, підвищить рівень узгодженості поглядів стосовно змісту, цілеспрямованості і конкретизації заходів підвищення ефективності підготовки фахівців. З'являться нові можливості для оновлення методів навчання, зміцнення взаємовідносин і взаємопідтримки ЗВО й бізнесу, нарощення в країні кваліфікаційного потенціалу молоді.

Випускові кафедри ЗВО можуть стати постійно діючими сучасними ефективними платформами для творчої співпраці і партнерства із суб'єктами господарювання в напрямі підвищення ефективності набуття практичних навичок за відповідними спеціалізаціями, використовуючи мультидисциплінарний підхід до навчання, що сприятиме максимальній адаптації випускників до здійснення професійної діяльності.

Література

1. Бебко С. Значення вищої освіти у сучасних соціально-економічних трансформаціях. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. № 1. С. 63-68. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/13783/1/Бєбко_63-68.pdf
2. Жидкова О. О., Турута О. В. Місце і роль освіти у розвитку суспільства та життя сучасної людини. *Освіта і наука*. 2023. Вип. 2(35). С. 161-172. URL: <https://msu.edu.ua/educationandscience/wp-content/uploads/2024/04/Місце-та-роль-освіти-у-розвитку-суспільства-та-житті-сучасної-людини.pdf>

3. Калінічева Г. Якість вищої освіти як складова формування людського капіталу: виклики для України. *Освітologia*. 2021. № 10. С. 24-36. URL: <https://osvitologia.kubg.edu.ua/index.php/osvitologia/article/view/139/136>
4. Лакуша Н., Крохмаль Н., Єгунов М. Роль вищої освіти у формуванні майбутнього України: виклики і перспективи. *Університети і лідерство*. 2024. № 18, С. 119-137. URL: <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2024-18-119-137>.
5. Мазур Ю. В., Палій С. А. Сутність і роль вищої освіти у розвитку національної економіки. *Ефективна економіка*. 2022. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2022/72.pdf
6. Тарасенко С. І., Демченко М. Є. Партнерство університетів та бізнесу: форми та перспективи розвитку в умовах підвищення інноваційної економіки. *Економіка та суспільство*. 2017. Вип. 13. С. 302-308. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/49.pdf
7. Тарасенко С. І., Тарасенко Т. В. Вища освіта в контексті визначальних факторів розвитку країни. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 36(2). С. 153-157. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bzes_2018_36%282%29__29
8. Офіційний сайт компанії «Хуавей Україна». URL: <https://www.huawei.com/ua>

References

1. Bebko, S. (2017), "The significance of higher education in modern social and economic transformations", *Naukovyj visnyk Skhidnoievropejs'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, vol. 1, pp. 63-68, available at: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/13783/1/Bebko_63-68.pdf (Accessed 25 Oct 2025).
2. Zhydkova, O.O. and Turuta, O.V. (2023), "The place and role of education in the development of society and the life of a modern person", *Osvita i nauka*, vol. 2(35), pp. 161-172, available at:

<https://msu.edu.ua/educationandscience/wp-content/uploads/2024/04/Місце-та-роль-освіти-у-розвитку-суспільства-та-житті-сучасної-людини.pdf> (Accessed 25 Oct 2025).

3. Kalinicheva, H. (2021), “The quality of higher education as a component of human capital formation: challenges for Ukraine”, *Osvitohiia*, vol. 10, pp. 24-36, available at: <https://osvitologia.kubg.edu.ua/index.php/osvitologia/article/view/139/136> (Accessed 25 Oct 2025).

4. Lakusha, N., Krokhmal', N. and Yehupov, M. (2024), “The role of higher education in shaping the future of Ukraine: challenges and prospects”, *Universytety i liderstvo*, vol. 18, pp. 119-137. <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2024-18-119-137>.

5. Mazur, Yu. and Palii, S. (2022), “The essence and role of higher education in the development of the national economy”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 3, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2022/72.pdf (Accessed 25 Oct 2025).

6. Tarasenko, S.I. and Demchenko, M.Ye. (2017), “Partnership between universities and business: forms and prospects of development in the context of increasing innovation economy”, *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 13, pp. 302-308, available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/49.pdf (Accessed 25 Oct 2025).

7. Tarasenko, S.I. and Tarasenko, T.V. (2018), “Higher education in the context of determining factors of the country's development”, *Prychornomors'ki ekonomichni studii*, vol. 36(2), pp. 153-157, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bzes_2018_36%282%29__29 (Accessed 25 Oct 2025).

8. Huawei Ukraine (2025), available at: <https://www.huawei.com/ua> (Accessed 25 Oct 2025).

Стаття надійшла до редакції 31.10.2025 р.